

حقوق مدنی

کارشناسی ارشد

مجموعه حقوق

شامل: شرح - نکته - تست

مؤلف: شاهین شامی اقدم

همراه با سؤالات و پاسخ کنگور سراسری ۱۹

شامی اقدم، شاهین ۱۳۶۲
حقوق مدنی / کارشناسی ارشد مجموعه حقوق - شاهین شامی اقدم
مهر سبحان، ۱۳۸۹
۱۴۱ ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون کارشناسی ارشد حقوق)
ISBN:978-964-164-258-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.

فارسی - چاپ اول

۱- حقوق مدنی ۲- آزمونها و تمرینها (عالی) ۳- آزمون دوره های تحصیلات تکمیلی

۲- دانشگاهها و مدارس عالی - ایران - آزمونها

شاهین شامی اقدم

ج - عنوان

۷ ج ۱۷ ش / ۵۰۰ KMII

۳۴۶/۵۵۰۱۳

رده بندی دیویی:

۲۰۰۰۵۹۷

کتابخانه ملی ایران

انتشارات مهر سبحان

☐ نام کتاب: حقوق مدنی
☐ مولف: شاهین شامی اقدم
☐ ناشر: مهر سبحان
☐ نویب و تاریخ چاپ: اول / ۱۳۸۹
☐ تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه
☐ قیمت: ۱۰۰/۰۰۰ ریال
☐ شابک: ISBN 978-964-164-258-9

انتشارات مهر سبحان: خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع مطهری، روبروی قنادی هتل بزرگ تهران، جنب بانک ملی، پلاک ۲۵۰

تلفن: ۸۸۱۰۰۱۱۳-۴

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می باشد. و هر گونه اقتباس و کپی برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد قانونی دارد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه قانون مدنی
۵	حقوق اموال و مالکیت
۲۷	فصل اول: در مالکیت
۲۷	فصل دوم: در حق انتفاع
۲۹	فصل سوم: در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر و در احکام و آثار املاک، نسبت به املاک مجاور
۵۵	قواعد عمومی قراردادها
۵۸	احکام شروط
۱۲۴	ضمان قهری
۱۲۵	فصل دوم: در ضمان قهری
۱۲۷	سوالات
۱۳۷	پاسخ
۱۴۱	منابع

مقدمه

حقوق مدنی که یکی از اساسی‌ترین و قدیمی‌ترین شاخه‌های علم حقوق محسوب می‌گردد، جایگاه بسیار مهمی را در ادبیات حقوقی، محافل دانشگاهی و آزمون‌های تحصیلات تکمیلی و مشاغل حقوقی به خود اختصاص داده است. در این میان، قانون مدنی، اصلی‌ترین منبع حقوق مدنی محسوب می‌شود. قانون مدنی که در سه جلد و در تاریخ‌های متفاوتی به تصویب رسیده است و تا کنون اصلاحات و الحاقاتی نیز روی آن صورت گرفته است، با وجود قدمت بسیار آن همچنان به عنوان قانونی نمونه، منسجم و دارای ساختاری استوار شناخته می‌شود.

اساس این کتاب بر مواد قانون مدنی و تفاسیر حقوقدانان صاحب نام از این مواد استوار است. در هر قسمت، تست‌های طبقه‌بندی شده مربوط به آن به همراه پاسخ‌های مبتنی بر کتاب قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی دکتر کاتوزیان و حاشیه‌های آن گنجانده شده است تا علاوه بر سنجش میزان آمادگی و درک هر موضوع، شیوه و ساختار تست‌های مطرح شده آزمون‌های مختلف حقوقی در خصوص آن موضوعات تبیین گردد. همچنین در پایان کتاب، آزمون‌های کارشناسی ارشد سال‌های اخیر گنجانده شده است تا مطالعه این کتاب در نهایت توانایی و تسلط بر حقوق مدنی و آزمون‌های آن را به ارمغان آورد.

شاهین شامی اقدم

در انتشار و آثار و اجرای قوانین بطور عموم

ماده ۱ - مصوبات مجلس شورای اسلامی و نتیجه همه پرسی پس از طی مراحل قانونی به رئیس جمهور ابلاغ می شود. رئیس جمهور باید ظرف مدت پنج روز آن را امضاء و به مجریان ابلاغ نماید و دستور انتشار آن را صادر کند و روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت پس از ابلاغ، منتشر نماید. تبصره - در صورت استکفاف رئیس جمهور از امضاء یا ابلاغ در مدت مذکور در این ماده به دستور رئیس مجلس شورای اسلامی روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت مصوبه را چاپ و منتشر نماید.

معنی امضای رئیس جمهور اعلام رسمی تصویب قانون و دستور ابلاغ و اجرای آن به قوه مجریه می باشد.

ماده ۲ - قوانین، پانزده روز پس از انتشار، در سراسر کشور لازم الاجراست مگر آن که در خود قانون، ترتیب خاصی برای موقع اجراء مقرر شده باشد. هر چند در ماده فوق به اجرای ماده در کشور اشاره شده است، اما ناظر بر اجرای قانون در خارج از کشور هم می باشد.

ماده ۳ - انتشار قوانین باید در روزنامه رسمی به عمل آید.

از لحاظ حکم ماده فوق آیین نامه و تصویب نامه نیازی به چاپ در روزنامه رسمی ندارند.

ماده ۴ - اثر قانون نسبت به آئیه است و قانون نسبت به ماقبل خود دائر ندارد مگر اینکه در خود قانون، مقررات خاصی نسبت به این موضوع اتخاذ شده باشد.

ماده ۵ - کلیه سکنه ایران، اعم از اتباع داخله و خارجه، مطیع قوانین ایران خواهند بود، مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد.

اصل محلی بودن قوانین در روابط بین المللی موضوع ماده فوق می باشد.

ماده ۶ - قوانین مربوط به احوال شخصی، از قبیل نکاح و طلاق و اهلیت اشخاص و ارث، در مورد کلیه اتباع ایران، ولو اینکه مقیم در خارجه باشند، مجری خواهد بود.

ماده ۷ - اتباع خارجه مقیم در خاک ایران، از حیث مسائل مربوطه به احوال شخصی و اهلیت خود و همچنین از حیث حقوق ارثیه، در حدود معاهدات، مطیع قوانین و مقررات دولت متبوع خود خواهند بود.

ماده ۸ - اموال غیر منقول که اتباع خارجه در ایران بر طبق عهد، تملک کرده یا می کنند از هر جهت تابع قوانین ایران خواهد بود.

ماده ۹ - مقررات عهده دینی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول، منعقد شده باشد در حکم قانون است.

ماده ۱۰ - قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند، در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است.

اصل آزادی قراردادی، موضوع ماده فوق است، البته باید افزود که برای نفوذ قراردادهای خصوصی، ضرورت دارد که مخالف نظم عمومی یا اخلاق حسنه نیز نباشد.

- قانون در چه زمانی به صورت قاعده حقوقی لازم الاجرا محسوب می شود؟ (مشاوران ۱۳۸۳)

(۱) به محض تصویب در مجلس شورای اسلامی.

(۲) پس از تصویب در مجلس و تأیید شورای نگهبان قانون اساسی.

(۳) به محض انتشار مگر در خود قانون ترتیب خاصی پیش بینی شده باشد.

(۴) ۱۵ روز پس از انتشار.

گزینه ۴ صحیح است.

حقوق اموال و مالکیت

حقوق اموال و مالکیت را بر اساس مباحث دکتر درودیان مطرح می نماییم:

حق مالکیت از حقوق عینی اصلی است. حق عینی اقامی دارد که عبارت است از: حق انتفاع و ارتفاق. قواعد حقوق برای برآورده ساختن نیازها و تأمین منافع شخصی افراد امتیازات با توانایی هایی را اعطا کرده است. به اینها (امتیازات و تواناییها) اصطلاحاً حقوق فرد گویند. این حقوق شخصی ممکن است بر برخی از اموال استقرار پیدا کند. یعنی اشخاص، حقوقی نسبت به اموال پیدا کنند و یا این حق فردی را شخصی در برابر اشخاص دیگر دارا گردد.

مثال: حق مالکیت نسبت به یک شیء برقرار گردد. مثال دیگر کسی به شخصی وام داده است. این شخص در اینجا دارای یک حق دینی است در برابر آن شخص یعنی حق یک شخص در مقابل شخصی دیگر.

حال منشأ این حق دینی شخص یک عقد است و آن عقد، عقد قرض است. یا منشأ حق دینی یک عقد یا عمل حقوقی نیست، بلکه آن شخص مالی از مال دیگری را عمداً یا سهواً ناقص کرده. در اینجا باید خسارت وارده را جبران کند. اگر دریافت شود در واقع شخص دارای یک حق دینی نسبت به شخص است.

حق شخصی یا نسبت به شیء است، یا نسبت به شخص. پس حق در برابر شیء حق عینی و نسبت به شخص: دینی است. مفهوم حقوق فردی که تنظیم زندگی حقوقی را آسان کرده و به نحوی پاسخگوی خواستها و تمایلات و نیازهای اشخاص است. وجه تسمیه این امتیازات و تواناییها به حقوق فردی یا شخصی در آن است که فرد یا شخص به خصوصی دارای این مال باشد.

همچنین از ورای این اصطلاحات، مفهوم دارنده یا طرف حق هم به نحوی نمایان می شود. در مورد نامگذاری مصادیق این حقوق فردی نکاتی ذیل می آید.

دارنده و صاحب یک حق فردی را معمولاً به نامی که از طبیعت و ماهیت حق متعلق به آن گرفته شده است می خوانند.

اگر ما حق مالکیت را در نظر بگیریم دارنده حق مالکیت مالک است و به این نام خوانده می شود. یا دارنده حق انتفاع منتفع نام دارد و دارنده حق دینی را داین می گویند. (ممکن است این نامگذاری به طور دقیق تر صورت گیرد. به طوری که این نامگذاری نمایانگر ماهیت حق موجد حق هم باشد).

مثال: با عقد بیع را در نظر می گیریم. بر اثر انعقاد عقد بیع برای طرفین عقد حقوق و تعهداتی ایجاد می گردد. مثلاً واژه بایع بیانگر عقد بیع بوده است.

یکی از عقود مهم دیگر عقد اجاره است (موجر و مستاجر) موجر دارای حق دریافت مال الاجاره می باشد. لذا نامگذاری موجر بیانگر عمل حقوقی اجاره است. گاهی ممکن است اسم ویژه ای برای صاحب حق وجود نداشته باشد. مثلاً حق ارتفاق: کسی که از این حق برخوردار است دارنده حق ارتفاق نام دارد.

لذا اسم ویژه ای ندارد به زعم بعضی، همه تواناییها و امتیازات فردی را نیم توان در شیء و حق شخصی و فردی محسوب نمود. لذا می گویند که باید این مفاهیم را از مفهوم حقوق فردی و شخصی به معنی خاص کلمه جدا ساخت که این مفاهیم عبارتند از: حقوق شخصی عبارت است از: هر حق که شخصی معین بر موضوع معین داشته باشد. مانند حق مالکیت بر مال معین و یا نسبت به شخص معین. مانند حق زوجیت که به آن حق شخصی یا حق فردی و یا (حق جزئی

) نیز می گویند.

در برابر این حقوق، انسان از تواناییها و امتیازات دیگری برخوردار است که در زمره حقوق شخصی و فردی به شمار نمی آید. این حقوق را حق کلی یا نوعی یا نوعی یا موضوعی می نامند. و حقوقی هستند که بدون در نظر گرفتن صاحب آن حق، برای هر شخصی به حسب وضع معین مقرر گردیده است.

مات حقوق فردی و شخصی: شد که حقوق شخصی یا فردی عبارتند از حقوقی معین نسبت به موضوع معینی دارد. مانند: حق مالکیت بر مال معین و یا نسبت به شخص معین مانند: وجبت.

فردی قدرتها و امتیازاتی هستند که قانون برای افراد به رسمیت شناخته است. حال گفته می‌شود این حقوق فردی به اعتبار اینکه از اقسام دارای یک حق غیر مالی (خارجی از دارایی) و حقوق مالی (داخل دارایی) می‌باشد.

حق مالی یا حقوق داخل دارایی: فی هستند که هدف آن تأمین نیازهای مادی اشخاص است و غرض از ایجاد آنها تنظیم روابط اشخاص به لحاظ استفاده از اشیاء بین اشخاص است. حق مالی همانطور که از نامشان پیداست دارای ارزش مالی هستند و قابل ارزیابی به پول است و می‌توان آنها را تبدیل به پول کرد. مانند: حق مالکیت و انتفاع که می‌توان در مقابل دریافت پول آن را به دیگری واگذار کرد و از آنجا که حقوق مالی قابل ارزیابی به پول می‌باشند از ارزش معاوضی برخوردار می‌باشند و قابل داد و ستد می‌باشند و این حقوق چه مמוש و چه به طور غیر مמוש قابلیت انتقال به فرد دیگری را دارند. حقوق مالی پس از مرگ صاحب حق مالی از سوی بستنکاران صاحب حق برای استیفای طلب خود قابل بازداشت و توقیف می‌باشد و دیگر اینکه حق مالی مشمول مرور زمان هم می‌شود.

خصوصیات حقوق مالی: این حقوق قابل ارزیابی و تقویم و تبدیل به پول می‌باشند. - رد نتیجه انجام اعمال حقوقی میان زندگانی قابل انتقال هستند. - اثر مرگ صاحب حق زوال نمی‌یابد بلکه به وارث منتقل می‌شود. - از سوی بستنکاران صاحب حق این حق قابل بازداشت است.

حقوق غیر مالی یا حقوق خارج از دارایی: در برابر حقوق مالی دسته‌ای دیگر از حقوق نیازها و منافع معنوی و عاطفی شخص را تأمین می‌نماید و یا به دیگر سخن می‌توان گفت: حقوق غیر مالی. حمایت از وجود مادی و معنوی زندگی خانوادگی و حیات اجتماعی او می‌باشد. حقوق غیر مالی، به خودی خود و به طور مستقیم قابل ارزیابی به پول و مبادله مالی و اقتصادی نیستند. و نمی‌توان آنها را جزو اقسام و اجزای دارایی شخص به حساب آورد. از این رو اینکه دارایی و حقوق را حقوق غیر مالی و یا حقوق خارج از دارایی می‌نامند. در حقوق امروز این اندیشه در وجدان حقوقی بین المللی جا گرفته است که هر انسان نیازمند آزادی، آرامش و نعمتهای دیگری از قبیل شکوفایی شخصیت خود می‌باشد. و این نیاز اساسی در هر فرد مبنای حقی دایر بر برخورداری از این نعمتها، تحت حمایت قانون می‌باشد. از جمله مصادیق مالی یا خراج از دارایی (حقوق شخصیت) می‌باشد. وجه تسمیه این حقوق به شخصیت این است که این حقوق به شخصیت جسمانی و معنوی شخص مربوط می‌شود. از مصادیق دگر این حقوق غیر مالی، حقوق خانواده یا حقوق خانوادگی است و در حقیقت مهمترین حقوق غیر مالی همان حقوق خانوادگی است.

حقوق خانوادگی است و در حقیقت مهمترین حقوق غیر مالی همان حقوق خانوادگی است. در همه نظامهای حقوقی به منظور فراهم ساختن موجبات تأمین نیازمندیهای جنسی و معنوی اشخاص: استمرار تولد و تناسل، پرورش کودکان، قوام بخشیدن به زندگی مشترک خانواده به رسمیت شناخته است. سازماندهی حقوقی خانواده که برای افراد جامعه در درجه اول اهمیت قرار دارد با رسمیت بخشیدن و به رسمیت شناختن حقوق مربوط به خانواده مانند حقوق زوجین در برابر یکدیگر، حقوق وابسته به بنوت و یا به طور کلی تر حقوق ناشی از قرابت تجلی پیدا می‌کند.

تقسیمات حقوق مالی یا حقوق داخل دارایی: تقسیمات حقوق مالی یا حقوق داخل دارایی به نوبه خود به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف: حق عینی

ب: حق دینی

اهمیت تقسیم بندی:

تقسیم حقوق مالی به دینی و عینی از اهمیت شایانی برخوردار است چه مطالعه درباره اموال عمدتاً شامل بررسی حقوق عینی می‌گردد و مطالعه تعهدات: بررسی حقوق دینی را در بر می‌گیرد. عقود مختلف نیز می‌توانند دارای این اثر می‌باشند که یا موجب انتقال حقوق عینی و به ویژه حق مالکیت و یا اینکه حقوق دینی را به وجود آورند.

این تقسیم بندی اساسی و مهم از قدمت زیادی برخوردار است. چه در حقوق برای متمایز ساختن دعاوی از یکدیگر از این تقسیم بندی استفاده می‌کرده اند. الف: حق عینی:

حق عینی آن حقی است که به طور مستقیم و بی واسطه نسبت به یک شیء اعمال می‌شود. تعریفی که از حق عینی ارائه دادیم قاعده این حق را هم نشان می‌دهد. هر کدام از ما برای اینکه بتوانیم به زندگی خود ادامه دهیم ناگزیریم اشیاء را به کار ببریم و از آنها استفاده کنیم. پس برای ادامه دادن زندگی باید از این حق استفاده کرد. اگر به تعریف توجه کنیم متوجه می‌شویم حق عینی از دو عنصر تشکیل یافته است. عناصر حق عینی:

۱- دارنده حق

۲- شیئی که موضوع حق است و حق عینی بر آن تعلق گرفته است.

حق عینی هم به نوبه خود به دو قسم تقسیم می‌گردد:

۱- حق عینی اصلی

۲- حق عینی تبعی

حق عینی اصلی:

حق عینی اصلی آن نوع حق عینی است که به دارنده خود این اختیار را می‌دهد که شیء موضوع حق را به طور کامل یا ناقص مورد استفاده قرار داده و از آن منتفع گردد.

حق مالکیت، حق انتفاع، حق ارتقاء

حق مالکیت در واقع کاملترین نمونه حق عینی اصلی است که به دارنده خود (مالک) این امکان را می‌دهد که به طور کامل شیء موضوع حق را بکار گیرد و از آن منتفع گردد. ولی اختیارات دارنده حق انتفاع ناقص است و به اندازه دارنده حق مالکیت نیست. به طور مثال اگر خانه‌ای به مدت ۴ سال انتفاعش به ما داده شده اختیارات ما محدود است. مثلاً ما نمی‌توانیم آن را بفروشیم و یا هر تصرفی را که بخواهیم در آن عمل آوریم.